

ЗА ПОТЕКЛОТО И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТОПОНИМОТ АСАМАТИ

Голем број од имињата на денешните населби и на географските објекти во нашата Република имаат долга и континуирана историја и потекнуваат од античко време. Тие се наложиле од илирските племиња, како и од другите народи, кои подолго владееле во неа. Некои имиња на географските објекти се споменуваат во Омировиот епос (железна епоха)¹. По своето настанување во македонските области старите Словени извршиле промена на топонимијата подредувајќи ја според особеностите на својот јазик, или пак правеле адекватен превод на старите топоними со словенски имиња.

Еден ваков стар топоним, што бил прифатен во словенската топонимија и пословенет е името на Преспанското село *Асамаџи*. Како топонимски термин тој се среќава многу ретко на Балканскиот Полуостров. Од податоците што располагаме ова име не е евидентирано за друго населено место во Македонија, меѓутоа не е исклучено дека може да се сретне како топонимски термин за месност во атарот на некои села.

На мислење сме дека името *Асамаџи* е од илирско потекло²) и претставува композитум од *-асама* и — *џи*. Вториот дел на оваа именка (*џи*) е словенски видоизменет член за женски род *-џа*. Во денешната топонимија се среќаваат членувани топонимски имиња и тоа се однесува за несловенски топоними, каков е случајот со *Калаџа*. Ова име е од турско потекло (каља, кале) и членувано постанува *Калаџа*.³)

Промената на крајниот вокал *-а* во вокалот *-и* кој некои претсловенски топоними ја среќаваме и во други случаи. Така името *-аџа* (претсловенски топоним со значење „вода, река“) се јавува кај нас во форми како *-уџи*, *-џи*, *-џио* и тн. Топонимот *-Пи* е евидентиран како име на една месност во околината на село Мушково, Кратовско. Следствено, можна

¹) Во Омировата Илијада се споменуваат имињата на реката Вардар (Аксиос), во областа Дарданија и други.

²) Преспанскиот и Охридскиот крај влегувале во составот на Илирија до IV век пред н. е., кога Филип II ги приклучил кон Македонија.

³) Името Калата го носи едно градиште во околината на с. Дулица, до Македонска Каменица.

е промената на крајниот падежен или артикулиран вокал -а во -и, што треба да важи и за нашиот пример — *Асамати*.⁴⁾

Како што и погоре нагласивме, топонимот *Асамати* е од илирско потекло и етимолошки треба да се поврзе со именката — *асам* (камен). Овој топоним има очигледна етимолошка сличност со името на античкиот град во Далмација — *Asatum*⁵⁾. Средновековниот назив на градот е познат како Лгпад наместо Лапида, што претставува латински превод од -*lapis, idis* (камен)⁶⁾. Според мислењето на проф. В. Георгиев *Asatus* и *Asatum* потекнуваат од ie. збор *ak'(a)mo-, „камен” или *ak'(a)mjo- „каменлив”, сп. стлов. камы, stind. ašman- „камен”, pel. ἀσάμινθος „камена вана” и др.⁷⁾

Следствено, името на селото Асамати означува каменливо место, односно дека селото е лоцирано на неравно или каменливо место илдека во близината на селото доминира каменлив терен. Не ни е позната местоположбата на горното село, но ако се базираме на неговото име сметаме дека брегот на Преспанското Езеро, каде се наоѓа селото Асамати е стрмен и каменлив.

Проф. В. Георгиев во своите испитувања по компаративно-историска граматика го идентификува името Осъм (име на река во северна Бугарија, притока на Дунав) и го поврзува со античкото име на оваа река *Asamus* (Pl.), **Ἀσῆμοῦς* (Priscus), **Ἀσῆμα* (fem. sing. и neutrum pl. — Theoph. Simoct.). Денешното име на реката потврдува дека првичната форма била -*Asamus* или — **Asm-*, додека **Ἀσῆμα Ἀσῆμοῦς* по народната етимологија имаат -*η-* во врска со грчкиот збор ἄσῆμος. Тој смета дека името *Asatus* како географски термин се наложило како име на реката поради фактот дека коритото на оваа река е каменливо и стрмно и дека овој белег е и најзабележителен за неа. Од друга страна, и соседната до Осъм рекичка носи назив Каменица што претставува и адекватен словенски превод на античкиот *Asamus*.

Меѓутоа, за потеклото и значењето на името Асамати проф. С. Антољак има сосем друго мислење. Во својата интерпретација под наслов „Асамати (една топономастичка загадка?)”⁸⁾ тој опишува редица легенди во врска со постанокот на населбата Асамати што ги раскажуваат нејзините жители. Според овие легенди селото Асамати било создадено од ослепените и унесрекените војници на цар Самоил, а називот на селото го дале Византијците. Според народната легенда името Асамати означува „еднооки”⁹⁾ врз основа на тоа што секој стоти Самоилов војник бил оставен со едно око за да ги води слепите.

⁴⁾ Од 44 населени места во Ресенската општина (Преспа) 14 имиња на населби завршуваат на вокалот -и, а само 7 на вокалот -а.

⁵⁾ Вл. Георгиев, Исследования по сравнительно-историческому языкознанию, Москва 1958, стр. 116.

⁶⁾ Упор. А. Mayer, Glotta, XXXII, 1952, стр. 57 и др.

⁷⁾ В. Георгиев, *ibid.* стр. 116.

⁸⁾ С. Антољак, АСАМАТИ (една топономастичка загадка), Историја, Сп. на Сојузот на историските друштва на СР Македонија, 1968, бр. 2, стр. 100—101.

⁹⁾ П. С. Населје еднооких, Политика, Београд 20. VI. 1968 бр. 19631.

Според мислењето на проф. С. Антољак името Асамати не означува еднооки туку потекнува од грчкиот збор „ἀσώματος“, што значи „бестелесен“. Што се однесува до името ἀσώματος, кое од грчко потекло, е јасно дека на македонски треба да биде преведено со „бестелесен“. Изведувањето на „еднооки“ од асамати е неприфатливо етимолошки. Правилно би било да гласи овој топоним „Мономати“, а не „Асамати“, како Моноспитово¹⁰⁾ и др., што претставува и поедноставен и поубедлив топоним базирајќи се на фактот дека во топонимијата се застапени најзабележителните и најглавните елементи и појави што ги покажуваат географските објекти.

Понатаму проф. С. Антољак се согласува дека во врска со потеклото и значењето на името Асамати загадката станува уште покомплицирана. Но на крајот смета дека постои прифатливо решение во врска со ова име, повикувајќи се на верувањата на богомилите. Според нив во света тројца (татко, син и св. дух) таткото бил без тело, односно бил ἀσώματος, со кој збор има очигледна етимолошка сличност денешното име на селото Асамати.

Како што истакнавме и погоре, во македонската топонимија е зачуван принципот на континуитетот на старите географски имиња, кое може да се докаже со многу примери. При формирањето на имињата на населбите и другите географски објекти се земени предвид, секако, најзабележителните особини и белези на земјиштето и неговата блиска околина.

Сметаме дека топонимот Асамати, за кој постојат многу и различни мислења и му се даваат разни толкувања, не потекнува и не е во врска со грчкиот збор „ἀσώματος“ (бестелесни). Овој топоним е од претсловенската епоха, наложен од старите жители на овој крај — Илирите и подоцна — прифатен во словенската, односно македонската топонимија — стигна до нас со мали промени. На него одговараат словенските топоними како: Каменица, Каменик, Каменец и други. Во поткрепа на нашето мислење би била и самата морфологија на местото каде е лоцирано селото, односно ако таа одговара на значењето на зборот асамати (од *asamus*), како и постоењето на античко наоѓалиште во самото село или неговата близина што би бил доказ за егзистенцијата на оваа населба и пред доаѓањето на Словените во Македонија.

¹⁰⁾ Име на село во Струмичко.